

บทที่ 4

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเมืองไทย

ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้กล่าวถึงการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการศึกษาถึงภูมิหลัง ตลอดจนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองโดยผ่านกระบวนการการเลือกตั้ง และหลังจากเมื่อผู้สมัครสตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งแล้วก็จะนำไปสู่การแสดงบทบาทและหน้าที่ทางการเมือง ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเมืองไทย อันประกอบไปด้วยบทบาทในสภาและบทบาทนอกสภา ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงบทบาททางการเมืองหรือกระทำการในด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทต่อประเด็นการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิสตรี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน หรืออีกด้านหนึ่งก็คือตัวแทนของสตรีทั้งหลาย ได้แสดงบทบาทอย่างไรในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิสตรี เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี ปัญหาการข่มขืนและการทำร้ายร่างกาย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 แล้ว พบว่ามีบทบาทและหน้าที่หลักอยู่ 2 ประการ คือ 1) หน้าที่ในการออกกฎหมาย และ 2) หน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน จากบทบาทและหน้าที่ทั้งสองประการดังกล่าว เป็นบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภา แต่หากว่าผู้วิจัยศึกษาเฉพาะบทบาทของ ส.ส.ในสภาเพียงอย่างเดียวก็ยังไม่สามารถที่จะเข้าใจสาระทั้งหมดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของ ส.ส.ได้ หรือหากเข้าใจก็จะเป็นเพียงมิติเดียวเท่านั้น ในขณะที่อีกมิติหนึ่งคือบทบาทของ ส.ส.นอกสภานั้นก็มีความสำคัญมากเช่นกัน เพราะจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏพบว่า ส.ส.จำนวนมากที่แทบจะไม่มียุทธศาสตร์ในสภา แต่กลับปรากฏว่าได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเข้ามาแทบทุกสมัย

ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญทั้งบทบาทในสภา และบทบาทนอกสภา และเพื่อที่จะอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของ ส.ส. สตรีดังกล่าวให้ได้ภาพชัดเจนทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้นำแนวความคิดทฤษฎีเรื่องการเป็นตัวแทนเข้ามาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ซึ่งความคิดในเรื่องการเป็นตัวแทนนี้มี 2 ความหมาย คือความหมายแรกเป็นแนวของ Davidson ซึ่งกล่าวไว้ว่า “การเป็นตัวแทน หมายถึงการเป็นตัวแทนของผู้ kiesling เลือกตั้งที่ทำให้ตนเองสามารถเข้า

มาในสภาได้ คั้งนั้นตัวแทนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องให้ความสำคัญต่อผู้ออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของคน” (Davidson, 1969) ในความหมายที่สอง การเป็นตัวแทนหมายถึง การได้รับความไว้วางใจจากประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งว่าเป็นบุคคลที่มีนโนธรรม มีสำนึกในความรับผิดชอบ มีความรู้ความสามารถ และวิจรรณญาณที่ดี แนวความคิดนี้ได้สะท้อนความคิดของ Edmund Burke. ที่ชี้ว่า ศ.ส.จะต้องเคารพ และยึดมั่นในสำนึก และมโนธรรมในการตัดสินใจของคน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลใดเข้าครอบงำการตัดสินใจของคน (Eulau , 1959) จากความหมายของการเป็นตัวแทนซึ่งแตกต่างกันเช่นนี้ ทำให้เกิดคำถามว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการเป็นตัวแทนในแง่ใด และเกี่ยวกับประเด็นนี้ คร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า

“ต้องคำนึงบทบาทหลัก ๆ คือการออกกฎหมาย และการควบคุมฝ่ายบริหาร ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่เราได้รับมอบหมายจากประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้ไปทำหน้าที่ในสภาในเรื่องการพิจารณากฎหมายสำคัญ ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ หรือเป็นโทษต่อประชาชน และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้เป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย นี่คือบทบาทและหน้าที่หลัก ส่วนบทบาทรอง คือเราเป็นตัวแทนของท้องถิ่น เราคงต้องยอมรับว่าการเมืองไทยนั้น ไม่เหมือนในต่างประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความอศอกยากและมีความถึบากอยู่ เพราะฉะนั้นเขายังหวังพึ่งผู้แทนฯ ในด้านที่เราสามารถช่วยเหลือในการที่จะทำให้เขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น เขาไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า ขาดน้ำเขาก็ต้องมาหาผู้แทน เพื่อขอความช่วยเหลือ ซึ่งนั่นเป็นบทบาทรอง เพราะฉะนั้นในระหว่างที่เป็นผู้แทนฯ ก็จะต้องคำนึงถึงบทบาททั้งสองนี้เสมอ” (สัมภาษณ์ คร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ , 7 พฤศจิกายน 2541)

จากข้อคิดเห็นของ คร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ ทำให้เราสามารถเข้าใจได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยได้ให้ความสำคัญกับความหมายของการเป็นตัวแทนทั้งสองความหมายดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องทำหน้าที่ของคนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นั่นคือบทบาทและหน้าที่ในการออกกฎหมาย และการควบคุมบริหารราชการแผ่นดินซึ่ง คร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ กล่าวว่าเป็น “บทบาทหลัก” นอกจากบทบาทหลักแล้ว คร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ ยังกล่าวอีกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังต้องเป็นตัวแทนของท้องถิ่นที่จะต้องมี บทบาทและหน้าที่ในการช่วยแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนผู้เลือกตั้งของคน

ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงการกระทำหรือบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้อาศัยแนวความคิดทฤษฎีของ Eulau และ Kaps (1978) ซึ่งได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของการเป็นตัวแทนไว้ 4 ประการคือ 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย 2) การสนองตอบในเชิงบริการ 3) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทซึ่งหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ คือ บทบาทของ ส.ส. สตรีในสภาและบทบาทของ ส.ส. สตรีนอกสภา ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ก. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภา

บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยทั่วไปตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็คือ บทบาทและหน้าที่ในการออกกฎหมาย และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน อันได้แก่การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ, การเสนอร่างพระราชบัญญัติ ตลอดจนการอภิปรายในสภา บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว เป็นการกระทำในฐานะตัวแทนของประชาชนผู้เลือกตั้ง และจากกรอบแนวความคิดทฤษฎีในบทที่ 2 เรื่องการเป็นตัวแทนซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในเชิงการสนองตอบ (responsiveness) ตามแนวคิดของ Eulau และ Kaps ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย 2) การสนองตอบในเชิงบริการ 3) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์ การพิจารณาว่าบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภานั้นจะทำหน้าที่สนองตอบครอบคลุมทั้ง 4 ประการ หรือไม่อย่างไรนั้นผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การตั้งกระทู้ถาม

กระทู้ถือเป็นเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบ ควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารจากสภาผู้แทนราษฎรประการหนึ่ง การตั้งกระทู้ถามนั้น แม้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2540 จะไม่ได้บัญญัติความหมายไว้อย่างชัดเจน แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าเป็นคำถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถามเรื่องต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐมนตรีในฐานะผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในเรื่องที่ถามนั้นจะต้องตอบกระทู้ถามใน 2 ลักษณะ คือ 1) ตอบในที่ประชุมสภา และ 2) ตอบในราชกิจจานุเบกษา เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาในด้านหลักการแล้วจะเห็นได้ว่ากระทู้ถามนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญอย่าง

หนึ่งของ ศ.ส. ในการทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินในฐานะตัวแทนของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยจะได้พิจารณาว่า ศ.ส.สตรี ได้ทำหน้าที่ในประเด็นนี้อย่างไร

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนกระทู้ถามที่เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรในช่วงปี 2540 และ 2541

กระทู้ถาม	กระทู้ถามที่ขอให้ตอบ ในที่ประชุมสภา	กระทู้ถามที่ขอให้ตอบ ในราชกิจจานุเบกษา	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนกระทู้ถามทั้งหมด	83	250	333	100
2. จำนวนกระทู้ถามของ ศ.ส.สตรี	5	4	9	2.70

ที่มา ฝ่ายกระทู้ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

หมายเหตุ อัตราส่วน ศ.ส.ชาย ต่อจำนวนกระทู้ เท่ากับ 1 : 0.8

อัตราส่วน ศ.ส.หญิง ต่อจำนวนกระทู้ เท่ากับ 1 : 0.4

จากตารางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีจำนวนกระทู้ที่เข้าสู่สภาทั้งหมด 333 กระทู้ ปรากฏว่าเป็นผลงานของ ศ.ส.สตรีเพียง 9 กระทู้หรือคิดเป็น ร้อยละ 2.70 ซึ่งนับว่าน้อยมาก มีคำถามเกิดขึ้นว่าในเมื่อการตั้งกระทู้ถามนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินประการหนึ่ง ทำไม ศ.ส.สตรีจึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการตั้งกระทู้ถามมากนักเกี่ยวกับประเด็นนี้ พูนสุข โลหะโชติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน ได้อธิบายไว้ดังนี้

“เรื่องกระทู้ถามไม่ค่อยได้ผลมันล่าช้ามาก เพราะในการประชุมสภานั้น มีเรื่องสำคัญ ๆ ที่ต้องพิจารณาเยอะ เช่น ร่าง พ.ร.บ. กระทู้ส่วนมากจะเป็นเรื่องของท้องถิ่น จึงมักจะถูกเลื่อนออกไปไม่ได้รับการบรรจุในระเบียบวาระการประชุม เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านที่เราคิดต่อโดยตรงกับรัฐมนตรี, อธิบดีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวดเร็วและได้ผลดีกว่าการยื่นกระทู้ถาม” (สัมภาษณ์ พูนสุข โลหะโชติ , 14 มกราคม 2542)

คำอธิบายของ พูนสุข โลหะโชติ ได้ชี้ให้เห็นว่าสาเหตุที่ ส.ส.สตรีไม่นิยมการตั้งกระทู้ถามเพราะกระทู้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องท้องถิ่น จึงมักจะถูกเลื่อนออกไปไม่ได้บรรจุเข้าในระเบียบวาระการประชุม แต่ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่สามารถรอรับการตอบกระทู้หรือการชี้แจงของรัฐมนตรีผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในที่ประชุมสภาฯ ซึ่งต้องใช้เวลานานหลายเดือนได้ ทางออกในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนเพื่อสนองตอบความต้องการ และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนของ ส.ส. สตรี แทนการยื่นกระทู้ตามความคิดเห็นของ พูนสุข โลหะโชติ ก็คือการติดต่อโดยตรงกับรัฐมนตรี อธิบดีหรือส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของประชาชน ส.ส.สตรีคนอื่น ๆ ต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกับ พูนสุข โลหะโชติ โดยเฉพาะ ชรินทร์น พุทธปวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความคิดเห็นที่เสริมต่อจาก พูนสุข โลหะโชติ ช่วยทำให้สามารถเข้าใจในภาพชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

“โดยมารยาทแล้วเมื่อเราอยู่ฝ่ายรัฐบาล การตั้งกระทู้จะไม่ทำกันทุกคน ที่ตั้งกระทู้ถามก็มีบ้าง โดยการให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเขาอาจมีเหตุผลของเขา แต่ไม่นิยมให้ตอบในสภาฯ เพราะจะเสียมารยาทถือว่าไม่ให้เกียรติต่อรัฐมนตรี และอีกอย่างกระทู้ก็ต้องรอนานมาก เสียเวลา เรื่องนี้ (ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน) ถ้าเราไปติดต่อโดยตรงกับผู้ใหญ่ ก็จะได้รับความสะดวกกว่า” (สัมภาษณ์ ชรินทร์น พุทธปวน , 16 พฤศจิกายน 2541)

เรื่องการตั้งกระทู้ถามตามความคิดเห็นของ ชรินทร์น พุทธปวน ที่ได้อธิบายถึงสาเหตุที่มีการตั้งกระทู้ถามกันน้อย นอกจากจะต้องใช้เวลารอนานกว่าที่จะมีการตอบชี้แจงจากรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องตามวาระการประชุมสภาฯ แล้ว ยังถือเป็น “มารยาททางการเมือง” อย่างหนึ่งที่ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลจะถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้เกียรติต่อรัฐมนตรี สำหรับบางคนที่ตั้งกระทู้ถามแม้จะอยู่ฝ่ายรัฐบาล ตามที่ชรินทร์น พุทธปวน กล่าวว่า “เขาอาจจะมีเหตุผลของเขานั้น” สามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่า เขาอาจจะนำกระทู้ถามซึ่งมีการบันทึกไว้ในรายงานการประชุมและในราชกิจจานุเบกษา เพื่อที่จะไปแสดงต่อประชาชนใช้ในการหาเสียงครั้งต่อไป ฉะนั้น การตั้งกระทู้ส่วนใหญ่จึงเป็นบทบาทของ ส.ส.สตรีฝ่ายค้านที่ทำหน้าที่นี้และกรณีที่ ส.ส.สตรี ตั้งกระทู้ถามเพียงไม่กี่เรื่อง โดยเฉพาะ ส.ส.สตรีฝ่ายค้านนั้นอาจจะคำนึงถึงมารยาททางการเมืองด้วยก็ได้และอีกประการหนึ่งอาจจะเลือกใช้วิธีการอย่างอื่นที่สามารถสนองตอบต่อการแก้ปัญหาของประชาชนได้ดีกว่า เช่น การติดต่อขอความร่วมมือจากรัฐมนตรี อธิบดีหรือส่วนราชการโดยตรง ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่ากรณีที่ ส.ส.สตรีไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการตั้งกระทู้ถามนั้น มีสาเหตุ 2 ประการ กล่าวคือ 1) การตั้ง

กระตุ๋ตามนั้นไม่สามารถที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาคความเคือคร้อนของประชาชนได้ทันท่วงทีเนื่อง จากเกิดความล่าช้าในการนำเสนอต่อที่ประชุมสภาฯ และ 2) การตั้งกระตุ๋ตามถือเป็นการยทาทาง การเมืองอย่างหนึ่งที่ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลต้องให้เกิดคคต่อคณะรัฐมนตรีและอาจจะรวมถึง ส.ส. ฝ่ายค้านด้วย เพราะฉะนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ส.ส.สครีจึงไม่นิยมการตั้งกระตุ๋ตาม แต่จะใช้วิธีการอย่างอื่นแทน เช่น การคคต่อโดยตรงกับรัฐมนตรี,อธิบดีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถที่จะอำนวยความสะดวก ในการแก้ไขปัญหาคความเคือคร้อนของประชาชนได้รวดเร็ว และดีกว่าการตั้งกระตุ๋ตามมาก

2. การเสนอญัตติ

ญัตติ เป็นเรื่องที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาเพื่อพิจารณาและลงมติ เป็นการวินิจฉัย เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ คังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเสนอญัตติเท่ากับเป็นการสะท้อน ปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนอีกวิธีหนึ่ง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงนำไปสู่การพิจารณาว่าส.ส.สครีมี บทบาทในเรื่องนี้อย่างไร สามารถพิจารณาได้จากการเสนอญัตติเข้าสู่ที่ประชุมสภาดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงการเสนอญัตติเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรในช่วง พ.ศ. 2540 และ 2541

ญัตติ	2540	2541	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนญัตติที่เสนอเข้าสู่ ที่ประชุมสภาฯทั้งหมด	221	297	518	100
2.จำนวนญัตติที่เสนอโดย ส.ส.สครี	4	12	16	3.08

ที่มา ฝ่ายญัตติ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

หมายเหตุ อัตราส่วน ส.ส.ชาย ต่อ จำนวนญัตติ เท่ากับ 1 : 1.3

อัตราส่วน ส.ส.หญิง ต่อ จำนวนญัตติ เท่ากับ 1 : 0.7

จากตารางข้างคั้น เมื่อพิจารณาการเสนอญัตติทั้งหมดที่เข้าสู่ที่ประชุมสภาฯ ของ ส.ส.สครี ในช่วง พ.ศ. 2540 และ 2541 นั้น พบว่ามีจำนวนน้อยมากคือเพียง 16 เรื่อง จาก จำนวนญัตติที่เข้าสู่ที่ประชุมสภาฯ ทั้งหมด 518 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.08 หากพิจารณาจาก

จำนวนผู้คดีที่ ส.ส. สตรี เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาฯ ทั้งหมดแล้วจะพบว่าการสนองตอบในด้านนี้ของ ส.ส.สตรีต่อประชาชนได้ผลน้อยเช่นกัน โดยทั่วไปแล้วผู้คดีที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาฯ นั้นจะเป็นเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและเป็นเรื่องลักษณะทั่วไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเสนอผู้คดีนี้เป็นวิธีการหนึ่งของ ส.ส.สตรี ในการผลักดันเพื่อก่อให้เกิดผลต่อการสนองตอบในเชิงนโยบาย เพราะถ้าหากผู้คดีที่เสนอเข้าไปหลังที่ประชุมพิจารณาปรับไปดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เท่ากับว่าการกำหนดนโยบายได้เกิดขึ้นและก็จะนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติต่อไป นั่นก็หมายความว่า บทบาทและหน้าที่ของ ส.ส.สตรีดังกล่าว เป็นการสนองตอบในเชิงนโยบายตามแนวความคิดของ Eulau และ Karpis และมีความหมายต่อการเป็นตัวแทน กล่าวคือ ด้านนโยบายอันเกิดจากการตัดสินใจของ ส.ส.สตรีนั้นตรงตามความต้องการของประชาชน และประชาชนให้การยอมรับไม่มีการคัดค้านใด ๆ ก็แสดงว่า ส.ส.สตรีที่ผลักดันนโยบายดังกล่าว มีคุณสมบัติของการสนองตอบในฐานะของการเป็นตัวแทนของประชาชน

3. การเสนอร่างพระราชบัญญัติ

การเสนอการร่างพระราชบัญญัตินั้น ถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพราะเป็นการทำหน้าที่ในค่านิยมบัญญัติ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ให้เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับประชาชน ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงมีบทบาทโดยตรงในฐานะตัวแทนของประชาชนที่จะวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอสมควรจะให้ผ่านออกมาเป็นกฎหมายหรือไม่ โดยการคำนึงถึงหลักการเบื้องต้นที่สมาชิกสภาผู้แทนพึงจะใช้ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในฐานะตัวแทน คือผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน ถ้าเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าเจตนารมณ์ของประชาชนได้รับการนำมาบรรจุไว้ในกฎหมาย โดยสมาชิกสภาผู้แทนฯ เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทน ซึ่งเท่ากับแสดงให้เห็นว่ากฎหมายที่ออกมานั้น เป็นเครื่องชี้ถึงความสมบูรณ์ของระบบการเป็นตัวแทน (representative system) (กนก วงษ์-ตระหง่าน, 2530 : 221) เพราะฉะนั้นจากความหมายและความสำคัญของการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะได้พิจารณาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีมีบทบาทและหน้าที่ในเรื่องดังกล่าวนี้อย่างไร

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนการเสนอร่างพระราชบัญญัติในช่วง พ.ศ. 2540 และ 2541

ผู้คดี	2540	2541	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอ เข้าสู่ที่ประชุมสภาทั้งหมด	255	325	580	100.00
2. จำนวนร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอ โดย ส.ส.สตรี	16	21	37	6.37

ที่มา สรุปผลงานของสภาผู้แทนราษฎร สมัยวิสามัญและสมัยนิติบัญญัติ ปี พ.ศ. 2540 และ 2541 กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

หมายเหตุ อัตราส่วน ส.ส.ชาย ต่อ จำนวนการเสนอร่าง พ.ร.บ. เท่ากับ 1 : 1.4

อัตราส่วน ส.ส.หญิง ต่อ จำนวนการเสนอร่าง พ.ร.บ. เท่ากับ 1 : 1.6

จากตารางดังกล่าวข้างต้น ถ้าหากพิจารณาจากจำนวนของร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอ โดย ส.ส.สตรี ในช่วงปี พ.ศ. 2540 และ 2541 จะพบว่ามีจำนวนน้อยเช่นเดียวกับการตั้งกระทู้ถาม และการเสนอญัตติ คือมีร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอโดย ส.ส.สตรีเพียง 37 เรื่อง จากทั้งหมด 580 เรื่อง คิดเป็น ร้อยละ 6.37 เท่านั้น ซึ่ง วรศุติ เชาวศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดมุกดาหาร ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับข้อจำกัดของ ส.ส.สตรีต่อการเสนอร่าง พ.ร.บ. ไว้ดังนี้

“การเสนอร่างกฎหมายไม่ใช่เป็นเรื่องที่ ส.ส.แต่ละคนจะทำได้ หากแต่จะต้องมีผู้ลงชื่อรับรองไม่ต่ำกว่า 20 คน ฉะนั้นอย่างน้อยที่สุดการจะเสนอกฎหมายฉบับหนึ่ง ๆ จะต้องมีผู้เห็นด้วย 20 คน จึงจะเสนอได้ และอีกประการหนึ่งนั้น การเสนอร่างกฎหมายได้จะต้องเป็นมติพรรคก่อน เรา(ผู้หญิง) เป็นเสียงข้างน้อยในพรรค และในสภาด้วย เวลาจะเสนอร่างกฎหมายอะไรที่เราคิดว่าสำคัญ ซึ่ง ส.ส.ผู้ชายนอกจะไม่สนใจแล้ว ยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ มักจะกลายเป็นเรื่องที่ถูกเล่น ๆ ไป” (สัมภาษณ์ วรศุติ เชาวศิริกุล , 19 ตุลาคม 2541)

คำอธิบายของ วรศุติ เชาวศิริกุล ทำให้ทราบว่าข้อจำกัดที่ทำให้ ส.ส.สตรีไม่สามารถเสนอร่าง พ.ร.บ. เข้าสู่สภาฯ เพื่อพิจารณาออกมาเป็นกฎหมายได้มากนั้น มาจากสาเหตุ

ประการที่หนึ่งคือ บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับนั้นจะต้องมีผู้รับรองร่าง พ.ร.บ. นั้นไม่ต่ำกว่า 20 คน (มาตรา 169) และประการที่สอง ในทางปฏิบัติคือ การเสนอร่าง พ.ร.บ. นั้นต้องเป็นมติของพรรคก่อน เมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้ ส.ส. สตรีส่วนใหญ่ซึ่งมีความสนใจและต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสตรี เด็กและเยาวชน นั้นไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทได้เต็มที่ เนื่องจากมีจำนวนน้อยและยังกระจัดกระจายอยู่ในแต่ละพรรคการเมือง จึงไม่สามารถที่จะร่วมมือในการผลักดันกฎหมายได้ตามความต้องการ ทั้งนี้เพราะจากความเห็นของ วรศุติ เชาวศิริกุล ที่กล่าวว่า การเสนอร่าง พ.ร.บ. นั้นต้องเป็นมติของพรรคเท่านั้น ซึ่งความเป็นจริงที่ปรากฏก็คือสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคนั้นเป็น ส.ส. ผู้ชาย ซึ่งขาดความสนใจในเรื่องที่ ส.ส. สตรีเห็นว่าสำคัญ ฉะนั้นจึงมักจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับ ส.ส. สตรีในการลงชื่อรับรองการเสนอร่าง พ.ร.บ. ต่าง ๆ ของ ส.ส. สตรีมากนัก เมื่อเป็นดังนี้แล้วการพิจารณาบทบาทในการทำหน้าที่ของ ส.ส. สตรี โดยพิจารณาจาก จำนวนร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอแต่เพียงเดียวจึงไม่อาจเพียงพอต่อการที่จะวัดได้ว่าได้ทำหน้าที่สนองต่อการเป็นตัวแทนได้ หากแต่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาจากเนื้อหาหรือเรื่องที่ ส.ส. สตรีเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาด้วย จึงจะสามารถประเมินบทบาทของ ส.ส. สตรีในประเด็นนี้ได้

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดหรือเนื้อหาของร่าง พ.ร.บ. แล้ว พบว่าการเสนอร่าง พ.ร.บ. ของ ส.ส. สตรีส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป มากกว่าจะหยิบยกเรื่องปัญหาของท้องถิ่นเข้ามาผลักดันให้เป็นมติพรรค ก่อนที่จะเข้าสู่การพิจารณาของสภาเพื่อจะได้ใช้เป็นกฎหมายต่อไป สำหรับกรณีที่ ส.ส. สตรีได้เสนอเรื่องทั่ว ๆ ไปมากกว่าที่จะเป็นปัญหาของท้องถิ่น พอที่จะวิเคราะห์ถึงสาเหตุได้ว่า 1) ส.ส. สตรีอาจคิดว่าการบัญญัติกฎหมายนั้น จะทำให้มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ และก่อนที่จะเสนอเข้าสู่สภานั้น จะต้องเป็นมติของพรรคการเมืองก่อน ด้วยเหตุนี้การนำเอาเรื่องของท้องถิ่นเข้ามาพิจารณาจึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมนัก และ 2) ส.ส. สตรีอาจจะใช้วิธีการอย่างอื่นที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาลงท้องถิ่นได้ ซึ่งในประการหลังนี้ผู้วิจัยถือว่ามีความสำคัญมากและเป็นหนึ่งในประเด็นหลักที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเสนอร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวของ ส.ส. สตรีจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป แต่ก็เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เช่น ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองคน (ฉบับที่....) พ.ศ..... , ร่าง พ.ร.บ. สุลกากร (ฉบับที่....) พ.ศ..... , ร่าง พ.ร.บ. รถยนต์ (ฉบับที่.....) พ.ศ....., ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตต่อเนื่องเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด พ.ศ. ซึ่งร่าง พ.ร.บ. ทั้งสี่นี้ เสนอโดยนางอัญชติ เทพบุตรกับคณะ,

ร่าง พ.ร.บ. การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ..... เสนอโดยนางสาวชรินทร์ พุทธิพานกับคณะ, ร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.....เสนอโดยนางสาวกัญญา ศิลปอาชา กับคณะ จะเห็นได้ว่า ร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่สังคมให้ความสนใจ และมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง ต่อประชาชนโดยส่วนรวม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาว่า ร่าง พ.ร.บ. ทั้งหมดดังกล่าวแล้วจะพบว่า ร่าง พ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของสิทธิสตรีและเด็ก ซึ่ง ส.ส.สตรีได้เสนอเข้าสู่สภาฯ เช่น ร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. เสนอโดย นางถดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์ กับ คณะ, ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ..... เสนอโดย นางอัญชลี-เทพบุตรกับคณะ, ร่าง พ.ร.บ. สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชนและครอบครัว พ.ศ..... เสนอโดย นางปวีณา หงสกุลกับคณะ , ร่าง พ.ร.บ. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (ฉบับที่.....) พ.ศ.....เสนอโดยนางสาวรัตนา อนันต์นาคินทร์ กับคณะ เป็นต้น เพราะฉะนั้น ในประเด็นนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจากจำนวนร่าง พ.ร.บ. ทั้งหมดนั้น พบว่า ส.ส.สตรีจะมี บทบาทไม่มากนักในการเสนอร่าง พ.ร.บ. เข้าสู่สภาฯ แต่หากพิจารณาจาก เนื้อหาสาระ และรายละเอียดของร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอโดย ส.ส.สตรี แล้วพบว่าล้วนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อส่วนรวมและประเทศชาติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของปัญหาสิทธิสตรี และเด็ก ซึ่งปรากฏว่ามีร่าง พ.ร.บ. ที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวและได้ถูกเสนอโดย ส.ส.สตรี รวมอยู่ ด้วย ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็เป็นเรื่องที่ช่วยให้ยอมรับได้ว่า ส.ส.สตรีได้แสดงบทบาทและ ทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นตัวแทนทั้งของประชาชนโดยทั่วไป และของประชากรสตรีในฐานะที่เป็น เพศเดียวกันได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง

บทบาทในสภาของ ส.ส.สตรี ประการต่อมาคือ การทำงานในฐานะคณะกรรมการ ริ-การ ซึ่งคณะกรรมการสภานั้น ถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยพิจารณาตรวจสอบเรื่องต่าง ๆ เพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภา ลักษณะการทำงานของคณะกรรมการสภานั้น จะประกอบด้วย ส.ส.ทั้ง สตรีและบุรุษ ซึ่งร่วมกันทำงานเป็นคณะ แต่ละคณะประกอบด้วยกรรมการ 17 คน โดยมีคณะกรรมการทั้งสิ้น 23 ชุด (รายละเอียดโปรดดูทำเนียบกรรมการสามัญ : สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร) จากลักษณะการทำงานของคณะกรรมการดังกล่าว จึงไม่สามารถจะศึกษา และประเมินได้ว่าเป็นบทบาทของ ส.ส.สตรีโดยตรง และอีกเหตุผลหนึ่งตามคำอธิบายของ ปวีณา-หงสกุล ที่กล่าวไว้จากบทสัมภาษณ์ของนิตยสารดิฉันฉบับเดือน สิงหาคม 2541 ตอนหนึ่งว่า “กรรมการส่วนใหญ่ที่ทำอะไรไม่ค่อยได้เพียงแต่เสริมอะไรข้างนอก แต่ว่าถ้าจะให้เกิดการ ปฏิบัติจริง ๆ ก็ต้องเป็นรัฐบาล” คำอธิบายของปวีณา หงสกุล ได้ชี้ให้เห็นว่าการทำงานในฐานะ กรรมการ จริง ๆ แล้วก็ไม่ค่อยได้ผลและถ้าต้องการให้เกิดผลจริง ๆ ก็ต้องเป็นรัฐบาลนั้น ก็

หมายความว่าถ้าจะผลักดันเรื่องอะไรให้ออกมาเป็นกฎหมายก็จะต้องเป็นฝ่ายรัฐบาล ซึ่งมีเสียงสนับสนุนในสภามากกว่านั่นเอง จึงถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของรัฐสภาไทยที่ฝ่ายบริหารมีอิทธิพลเหนือกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ เนื่องจากการขาดเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่ในสภานั้นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าบทบาท และหน้าที่ในสภาของ ส.ส. สตรี ซึ่งมีอยู่ 2 ประการตามแนวความคิดของ Eulau และ Kapps คือการสนองตอบในเชิงนโยบายและการสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์นั้น ส.ส.สตรี ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนได้อย่างเต็มที่เท่าใครนัก โดยเฉพาะถ้าพิจารณาจากจำนวนเรื่องที่ได้กระทำทั้งในการตั้งกระทู้ถาม, การเสนอญัตติ การเสนอร่าง ท.ร.บ. และการทำงานในฐานะกรรมาธิการ แล้วพบว่า ส.ส.สตรีมีบทบาทน้อยมาก หากแต่ถ้าพิจารณาจากเนื้อหา รายละเอียดของเรื่องต่าง ๆ ที่ ส.ส.สตรี ได้กระทำก็จะพบว่า ส.ส.สตรีได้พยายามทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ เป็นสำคัญ แต่ก็ทำได้ไม่มากนักดังที่กล่าวแล้ว อันเนื่องมาจากอุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้คือ ประการแรกอาจจะเป็นข้อจำกัดของตัวสตรีเองที่ขาดความใส่ใจต่อการทำหน้าที่ในสภา ประการที่สองเกิดจากข้อจำกัดของรัฐสภาไทยที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายรัฐบาลที่มีเสียงสนับสนุนมากกว่า นอกจากนี้การอยู่ฝ่ายรัฐบาลก็เชื่อว่า ส.ส.สตรีจะสามารถกระทำหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะจะต้องคำนึงถึง “มารยาททางการเมือง” ด้วย ประการที่สาม การจะเสนอร่างกฎหมายต่าง ๆ จะต้องเป็นมติของพรรคก่อน แต่ความเป็นจริงที่ปรากฏคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคส่วนใหญ่จะเป็นบุรุษ ฉะนั้นเรื่องหลาย ๆ เรื่องที่ ส.ส.สตรีสนใจ และต้องการเสนอให้เป็นกฎหมาย เช่น ปัญหาสิทธิสตรี ปัญหาเด็กและเยาวชนนั้น กลับไม่เป็นที่สนใจของ ส.ส. บุรุษ จึงทำให้มักจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือมากนัก จากข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ไม่สามารถศึกษาบทบาทของ ส.ส.สตรีได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นจึงนำไปสู่การศึกษาถึงบทบาทนอกสภาของสตรี เพื่อที่จะสามารถเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของ ส.ส.สตรีได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภามีขอบเขตจำกัดโดยแทบจะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ขอบเขตจำกัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภานั้นจะถูกกำหนดโดยเงื่อนไขภายในพรรคการเมือง การควบคุมการลงมติในสภาโดยพรรคและคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมรัฐบาลหรือพรรคร่วมฝ่ายค้าน เป็นต้น เงื่อนไขดังกล่าวล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของ ส.ส.สตรีในสภาทั้งสิ้น ตั้งแต่การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ ตลอดจนการอภิปราย ทำให้ ส.ส.สตรีไม่สามารถที่จะมีบทบาทได้อย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากว่า ส.ส.สตรี ซึ่งประชาชนได้เลือกเข้ามาเพื่อเป็นตัวแทนนั้น ใ้ถูกคาดหวังว่าจะต้องมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือหรือช่วยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน นั้นหมายความว่า ส.ส.สตรีนั้นมีเงื่อนไขที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนที่เลือกตนมา และคาดหวังว่าเมื่อประชาชนพอใจต่อการทำหน้าที่ดังกล่าวของตนก็จะลงคะแนนเสียงสนับสนุนตนอีกครั้งหนึ่งในสมัยต่อไป ดังนั้น เพื่อที่จะได้รับการเลือกตั้งในครั้งต่อไป ส.ส.สตรีจึงต้องพยายามสนองหรือสร้างความพอใจให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะเมื่อบทบาทในสภาถูกจำกัดแล้ว บทบาทนอกสภาของ ส.ส.สตรีจึงมีความสำคัญมากในการที่จะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ตามแนวคิดของ Eulau และ Karps ที่ได้เสนอการทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนในเชิงสนองตอบ (responsiveness) ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย 2) การสนองตอบในเชิงบริการ 3) การสนองตอบในเชิงการจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ พิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

1. การเยี่ยมเยียนประชาชน

การออกเยี่ยมเยียนประชาชนมีความจำเป็น และมีความสำคัญอย่างไร หรือสามารถบ่งชี้ความเป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเมืองไทยอะไรได้บ้าง เกี่ยวกับประเด็นนี้ ดร.ถลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้อธิบายให้ทราบว่า

“การเยี่ยมเยียน ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่จะทำให้เราทราบปัญหาของประชาชน ซึ่งจะต้องมีความสม่ำเสมอ” (สัมภาษณ์ ดร.ถลิตา ฤกษ์สำราญ , 7 พฤศจิกายน 2541)

จากคำสัมภาษณ์ของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ ทำให้ทราบว่า การออกเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งนอกเหนือจากหน้าที่ในสภาคณะที่รัฐธรรมนูญกำหนด เพราะการเยี่ยมเยียนนั้นทำให้ได้รับทราบปัญหาของประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมเยียนของ วรศุที เชาวศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งได้อธิบายให้ทราบดังนี้

“การเยี่ยมเยียนก็ไปตามทุกข์สุขว่าเค้ามีอะไรบ้าง รับฟังปัญหาเขา มีความเดือดร้อนอะไรเราก็ช่วยแก้ไขให้ ในชุมชนส่วนใหญ่ปัญหาในหมู่บ้านนั้นมีมากมายทะเลาะกันอะไรกัน เราก็ต้องเข้าไปคลี่คลายปัญหาให้ แต่ถ้าไม่มีปัญหาที่แวะพักท่ายบ้านโน้นบ้านนี้ บางทีเขาอยากรู้จักข่าวสารบ้านเมือง เราก็จะนั่งสนทนากับเขาว่าบ้านเมืองเป็นยังไง” (สัมภาษณ์ วรศุที เชาวศิริกุล , 19 ตุลาคม 2541)

เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว พูนสุข โลหะโชติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมดังนี้

“ การเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่เป็นเรื่องที่สำคัญมาก และจำเป็นที่จะต้องทำ เพราะประชาชนในพื้นที่เขาเป็นผู้เลือกเราเข้ามา เพราะฉะนั้นประชาชนจึงสำคัญที่สุด ถึงแม้ว่าบทบาทในสภาบางครั้งอาจจะทำได้ไม่เต็มที่ แต่บทบาทในการเยี่ยมเยียนประชาชนต้องมืออย่างสม่ำเสมอ” (สัมภาษณ์ พูนสุข โลหะโชติ , 14 มกราคม 2542)

คำอธิบายของ ส.ส.ศศรีทั้ง 3 ท่าน ทำให้เราทราบว่า การเยี่ยมเยียนประชาชนนั้นมีความสำคัญมากต่อ ส.ส.ศศรี ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากหน้าที่ของ ส.ส.ทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นการรับทราบปัญหาและช่วยแก้ไขปัญหากับประชาชนทั้งในเรื่องส่วนรวมและเรื่องส่วนตัว และการเยี่ยมเยียนดังกล่าวต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอด้วย เพราะจะนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่าง ส.ส.กับประชาชน กระทั่งเกิดความรู้สึกร่วมกันกลายมาเป็น “พวกห้องเดียวกัน” ซึ่งมีความสำคัญมากในเชิงคุณค่าของสังคมไทย ดังที่ได้อธิบายรายละเอียดไว้แล้วข้างต้น

สำหรับรูปแบบในการไปเยี่ยมเยียนประชาชนของ ปวีณา หงสกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ใ้คำอธิบายให้ทราบดังนี้

“เป็น ส.ส.เราก็สนุกกับงาน เคยออกพื้นที่วันละ 14 งาน เข้า 7 งาน เย็น 7 งาน เป็นพื้นที่ที่บางเขน คอนเือง มีนบุรี หนองจอก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานแต่งงานชะ 7 งาน เวลาไปงานต้องทำเวลามากเลย ตั้งแต่หกโมงครึ่งถึงเที่ยงคืน ติหนึ่ง เวลาไปออกงานไม่ใช่ว่าเราไปพูดอย่างเดียว เราไปดูปัญหาประชาชนด้วย อย่างที่หนองจอกบ้านเขาจะอยู่ห่าง ๆ กัน พอเขามาเป็นกลุ่มเราก็จะบอกว่า ส.ส.มาแล้วนะ ใครมีอะไรร้องเรียน มาร้องเลย เขาก็จะมาร้องทุกข์ มาขอป้อน้ำบาดาลขออะไร เราก็จะมีเลขฯติดตามสองสามคน เราก็จดว่าชื่ออะไร ต้องการอะไร มีปัญหาอะไร เราก็จะมาตามงานให้เขา แล้วหลังจากนั้นเราก็จะกลับไปหาเขาอีก ถ้าเราเป็น ส.ส. แล้วนั่งอยู่ที่บ้าน แล้วให้ลูกน้องไปดู มันไม่ได้หรอก เราไม่มีทางรู้เรื่องของชาวบ้านอะไรเลย” (นิตยสารคดีมัน , สิงหาคม 2541 : 136 – 137)

ความคิดเห็นของ ปวีณา หงสกุล ทำให้เห็นความสำคัญของการออกไปเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังเห็นได้จากจำนวนงานในแต่ละวันที่ออกไปพบประชาชน ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และประโยชน์ของ ส.ส.ที่ออกไปเยี่ยมเยียนประชาชนอย่างหนึ่งก็คือการได้รับทราบถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีหลากหลายปัญหาด้วยกัน และเป็นสิ่งจำเป็นที่ ส.ส.ในพื้นที่ต้องรับรู้ปัญหาเหล่านั้นด้วย

สำหรับรูปแบบในการไปเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น ศิริวรรณ ปราศจากศัตรู สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ ใ้คำอธิบายให้ทราบเพิ่มเติม ดังนี้

“บางครั้งก็นัก บางครั้งก็ไปเยี่ยมเลข พอมีเวลาก็ออกไป เป็นสิ่งที่ยากเพราะ 600 กว่าหมู่บ้าน เราคนเดียวอาจไม่ทั่วถึง โดยปกติการเยี่ยมประชาชนก็เหมือนนักเรียนที่ต้องทำการบ้าน การไปเยี่ยมประชาชนวันหนึ่ง ๆ เราไปสักแห่ง 2 แห่ง เราก็มีความสบายใจ ที่บางครั้งปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้านได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้แทน (สัมภาษณ์ ศิริวรรณ ปราศจากศัตรู , 19 ตุลาคม 2541)

จากคำอธิบายของ ศิริวรรณ ปราศจากศัตรูทำให้ทราบว่าลักษณะการไปเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น มี 2 รูปแบบ คือ 1) มีการนัดหมายไว้ก่อนล่วงหน้าและ 2) ไม่ได้นัดหมายไว้ก่อน โดยถือว่าเอาเวลาว่างหรือเวลาที่เหมาะสมเป็นหลักในการออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านอื่น ๆ ก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ จะมีรูปแบบการเยี่ยมเยียนพบประชาชนในลักษณะเดียวกัน อย่างการไปในงานพิธีต่าง ๆ ที่มีคนชุมนุมเป็นจำนวนมาก เช่น งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่าของวัดต่าง ๆ ในเขตเลือกตั้ง, งานแต่งงาน, งานศพ, งานขึ้นบ้านใหม่, งานกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ ตลอดจนวิธีการนัดชุมนุมชาวบ้านโดยตรง จะเห็นได้ว่าการพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนของ ส.ส.สตรีเป็นเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสนองตอบต่อเป้าหมาย 2 ประการคือ 1) เป็นการรับทราบปัญหาต่าง ๆ จากประชาชนโดยตรงเพื่อที่จะนำมาสู่การแก้ไขต่อไป 2) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อให้เกิดความใกล้ชิดและความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากของสังคมไทยและจะมีผลต่อการเลือกตั้งในครั้งต่อไป ดังคำอธิบายของชรินทร์ พุทธปวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

“ส่วนมากประชาชนที่เลือกเขาไม่ได้สนใจพรรค นี่คือข้อบกพร่องในระบบประชาธิปไตยของเรา ในต่างจังหวัดเขาจะเลือกเพราะความรัก ความผูกพัน ความช่วยเหลือมีบุญคุณ เขาไม่ได้คำนึงถึงว่าคนนี้จะทำหน้าที่ได้ดีในสภา เก่งในสภา แต่สำคัญว่าคุณออกเยี่ยมเขาไหม คุณเป็นถูกใครทำความดีอะไรไว้หรือเปล่า คนต่างจังหวัดจะเป็นอย่างนี้ นี่คือความที่เขาเลือกนักรบการเมือง” (สัมภาษณ์ ชรินทร์ พุทธปวน , 16 พฤศจิกายน 2541)

จะเห็นได้ว่าการออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของ ส.ส. สตรีทุกคนและภายหลังจากที่ได้ออกไปพบปะเยี่ยมเยียน รับทราบปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนแล้ว ส.ส.สตรีจะมีวิธีในการช่วยเหลือประชาชนอย่างไร เพื่อที่จะสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่ประชาชนและจะได้มีผลการตัดสินใจสนับสนุนให้ตนเองได้รับเลือกตั้งอีกในครั้งต่อไป

2. การดำเนินการช่วยเหลือและสนองตอบความต้องการของประชาชน

การที่ ส.ส.สตรีออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น นับได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งในการสนองตอบความต้องการของประชาชน เพราะการออกไปพบปะเยี่ยมเยียนบ่อย ๆ จะนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมและเกิดความรู้สึกร่วมกันเป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งดังที่ได้อธิบายไว้ในบทที่แล้ว แต่การออกไปพบปะเยี่ยมเยียนและรับทราบปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนดังกล่าว ยังไม่ถือว่าเป็นการสนองตอบเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะประชาชนยังมีความคาดหวัง หรือต้องการพึ่งตัวแทนของตนเพื่อให้ความช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่กำลังประสบอยู่ เพราะฉะนั้น ส.ส.สตรีในฐานะตัวแทนของประชาชนจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่กำลังประสบปัญหาความเดือดร้อนให้ได้ ทั้งนี้เพราะ ส.ส.สตรีอยู่ในฐานะ “ผู้ให้” (patron) และประชาชนอยู่ในฐานะ “ผู้รับ” (client) ตามระบบความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (patron – client relation) ของสังคมไทย หากว่า ส.ส.สตรีไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนได้ ประชาชนก็จะเลิกให้การสนับสนุน และจะหันไปให้ความสนับสนุนแก่ผู้อื่นที่มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือมากกว่า เมื่อเป็นดังนี้ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อกรณีอื่นในครั้งต่อไป เพราะฉะนั้นจากความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนนี้เอง จึงนำไปสู่ความในใจว่า ส.ส.สตรีมีวิธีการอย่างไรในการสนองตอบความต้องการของประชาชน และจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ส.ส.สตรีมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว

เป็นการกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีที่ต้องคำนึงถึงความพอใจของประชาชนเป็นสำคัญ โดยการให้ความช่วยเหลือตามกำลังความสามารถของตน และการให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัวนี้ ส่วนใหญ่แล้ว ส.ส.สตรี จะให้การช่วยเหลือแก่ผู้สนับสนุนในการเลือกตั้งของตน การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวมีปรากฏหลายหลายรูปแบบ เช่น ผ่ากลูกเข้าโรงเรียน ผ่าคนเข้าทำงาน การวิ่งเดินโยกย้ายข้าราชการประจำ การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทเป็นต้น และที่เป็นเรื่องของระบบสาธารณูปโภคในท้องถิ่น เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน แหล่งน้ำ เป็นต้น คำอธิบายของ อัญชติ เทพบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

“ถ้าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราพอจะช่วยได้ก็จะช่วยในด้านส่วนตัว เอาเงินส่วนตัวช่วย หรือในกรณีเรื่องที่ไม่ใช่เงิน เช่น การฝากเข้าโรงเรียน เข้าทำงาน การแต่งตั้งโยกย้าย มันเป็นหน้าที่ของผู้แทน คือคนเขาคิดว่าเป็นผู้แทนนั้นจะต้องกว้างขวาง คงช่วยได้ ที่จริงมันไม่ใช่หน้าที่หรอก เป็นความผูกพัน คนที่เขาฝากนั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ไม่สามารถช่วยในนามส่วนตัวได้ก็ต้องหาวิธีการอย่างอื่นช่วยต่อไป” (สัมภาษณ์ อัญชลี เทพบุตร , 13 มกราคม 2542)

คำอธิบายของ อัญชลี เทพบุตร ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ แม้จะไม่ใช่หน้าที่แต่ก็เหมือนหน้าที่ของผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพราะประชาชนมีความรู้สึกว่าผู้แทนราษฎรนั้นเป็นบุคคลที่กว้างขวางสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือแก่คนได้ ซึ่ง อัญชลี เทพบุตร อธิบายว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ เพราะคนที่มาขอความช่วยเหลือนั้น มีความผูกพัน รู้จักสนิทสนมใกล้ชิดติดตามความสัมพันธ์ทางสังคมไทย นอกจากนี้ยังได้อธิบายอีกว่าถ้าหากไม่สามารถที่จะช่วยเหลือในนามส่วนตัวได้ ก็จำเป็นที่จะต้องหาวิธีการอย่างอื่นเพื่อที่จะช่วยเหลือต่อไป

2.2 การติดต่อหรือการทำหนังสือถึงรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดีหรือส่วนราชการต่าง ๆ โดยตรง

การให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัวนั้น ส.ส.สตรี ไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในทุก ๆ เรื่องได้ เพราะฉะนั้นจึงนำไปสู่การหาหนทางหรือวิธีการอย่างอื่นในการที่จะช่วยเหลือแก่ประชาชน และวิธีการหนึ่งที่ใช้ได้ผลซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่นิยมใช้คือ การติดต่อหรือทำหนังสือถึงรัฐมนตรี, ปลัดกระทรวง, อธิบดีหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งอัญชลี เทพบุตร ได้ชี้แจงให้ทราบเพิ่มเติมดังนี้

“ในขั้นแรกคือให้ความเคารพนับถือผู้นำในอำเภอก่อน เราต้องเรียนให้นายอำเภอทราบหน่อย เพื่อจะได้ประสานกันต่อไป นายอำเภอผ่านไปยังผู้ว่าฯ บางครั้งเราก็ให้เขาส่งหนังสือไปตามหน่วยงาน หรือบางครั้งเราก็ถือหนังสือไปเอง คือ

ในระบบราชการไทย เราก็รู้ ๆ กันอยู่ การทำงานค่อนข้างล่าช้า เพราะฉะนั้นเราก็อาจจะไปอ้าเขามั่ง จะได้เร็วขึ้น” (สัมภาษณ์ อัญชลี เทพบุตร , 13 มกราคม 2542)

ความคิดเห็นของอัญชลี เทพบุตร ได้สะท้อนให้ทราบว่าลำพังเพียงตัว ส.ส.เองแล้วไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนได้ทั้งหมด หากแต่จะต้องพึ่งพาอาศัยข้าราชการประจำซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการนำมติทุกซ์ นำารุงสุขของประชาชนโดยตรง เพราะฉะนั้นถึงสำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่บทบาทนอกสภาของ ส.ส.สตรี นั่นคือ ความรู้จักสถนิตถนกับข้าราชการประจำ ซึ่งจะทำให้การติดต่อประสานงานกับราชการ เพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ประสบผลสำเร็จ ดังคำอธิบายของ มยุรา อูรเคนทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ดังต่อไปนี้

“การติดต่อกับส่วนราชการ ความที่เราเป็นผู้หญิง และรู้จักคนเยอะ ทำให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อธิบดีต่าง ๆ ก่อนข้างจะรู้จักเรา เพราะฉะนั้นเมื่อไปก็ได้รับการต้อนรับและให้ความช่วยเหลือที่ค่อนข้างดี ถ้าเป็นเรื่องความที่เราทำได้เราก็จะทำ โดยเฉพาะเรื่องเข้าหาผู้ใหญ่ เพราะความเป็นผู้หญิงจะนุ่มนวล มารยาทการใช้คำพูดเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อกับผู้ใหญ่” (สัมภาษณ์ มยุรา อูรเคนทร์ , 14 มกราคม 2542)

คำอธิบายของ มยุรา อูรเคนทร์ ในประเด็นการติดต่อประสานงานกับรัฐมนตรีและข้าราชการในส่วนต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยความรู้จักสถนิตถนสมเป็นการส่วนตัวและจะต้องให้กิริยามารยาทที่อ่อนน้อมถ่อมตน อันเป็นลักษณะของคนไทยในการติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความเป็นสตรีที่รู้จักพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน ตลอดจนการใช้กิริยา มารยาทที่นุ่มนวล อ่อนโยน สิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความรู้สึกประทับใจ ในตัวสตรีคนนั้น ๆ ทำให้การติดต่อ ประสานงานมีความราบรื่น มีส่วนให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นซึ่งในประเด็นนี้ ส.ส.สตรีทุกคนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องเหมือนกันหมด และจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่ ส.ส.สตรีมีความรู้จักสถนิตถนสมกับรัฐมนตรีและข้าราชการในส่วนต่าง ๆ ตลอดจนการใช้วาจา กิริยาที่สุภาพ อ่อนหวานจะนำไปสู่การได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ส.ส.สตรีมีศักยภาพในการสนองตอบความต้องการของประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบาทนอกสภาของ ส.ส.สตรีนั้น มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบทบาทในสภาเลย ทั้งนี้เพราะเป็นบทบาทที่ประชาชนผู้เลือกตั้งมีความคาดหวังให้ตัวแทนของตนกระทำ คั้งนั้น เพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชน เพื่อผลการเลือกตั้งในครั้งต่อไป ส.ส.สตรีจึงต้องให้ความสำคัญและต้องสนองตอบความต้องการคั้งกล่าวของประชาชน โดยเฉพาะในเชิงการให้บริการและในเชิงสัญลักษณ์ ตามแนวความคิดทฤษฎีของ Eulay และ Karpis ทั้งนี้เมื่อประชาชนเกิดความพึงพอใจในตัวของ ส.ส.สตรี จากการที่สามารถพึ่งพาอาศัยหรือให้ความช่วยเหลือแก่คนได้นั้น ก็จะนำไปสู่การสนับสนุนเพื่อที่จะให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ค. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีต่อประเด็นการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี

รูปแบบทางการเมืองไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากระบบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมทางการเมืองและความคิดที่ครอบงำสังคมอยู่นั้นกลับไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก กล่าวคือ เมื่อพิจารณาในด้านรูปแบบแล้วจะพบว่าประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองตามอย่างประเทศในตะวันตกที่พัฒนาแล้ว ขณะที่ในความเป็นเนื้อหาต่าง ๆ กลับไม่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เรายังคงติดบ๊วยอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมือง ทศนคติ และค่านิยมของสังคมเหมือนเช่นอดีต นั่นคือ การมีความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบอุปถัมภ์ (patron – client system) ซึ่งได้ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนไทยในปัจจุบันมีทศนคติและค่านิยม แบบทวิลักษณ์ (dualistic) นั่นคือ ด้านหนึ่งเรามีความคิดตามแบบอย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ในอีกด้านหนึ่งค่านิยมดั้งเดิมของสังคมยังคงครอบงำความคิดของเราอยู่ เพราะฉะนั้นแนวความคิดในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย (modernization) โดยกระบวนการทำให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม (industrialization) ขณะที่คนไทยและสังคมไทยยังไม่พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความยากจน ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นต้น

ผลพวงจากการพัฒนาประเทศคั้งกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมา เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้เป็นปัญหาเฉพาะ 4 ประการ คั้งนี้ คือ 1) โสภณิ 2) แรงงานเด็ก 3) ผู้สูงอายุและคนพิการ และ 4) แรงงานสตรีและการพิทักษ์สิทธิสตรี การศึกษาของผู้วิจัยเกี่ยวกับประเด็นคั้งกล่าวนี้เป็นผลต่อเนื่องมาจากการศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี โดย

มุ่งความสนใจไปที่ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้แสดงบทบาทอย่างไรบ้างต่อประเด็นการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็ก โดยขั้นตอนแรกจะได้พิจารณาว่า ศ.ศ.สตรีมองสาเหตุต้นตอของปัญหาเหล่านี้อย่างไร เพราะถ้าเราเข้าใจว่าเรามีความเข้าใจต่อปัญหาดังกล่าวอย่างไรแล้วก็จะนำไปสู่ความเข้าใจในการกระทำหรือบทบาทของ ศ.ศ.สตรี ต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้ดียิ่งขึ้น ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้อธิบายให้ทราบ ดังนี้

“ปัญหาเรื่องของสตรีในทุก ๆ ประเทศมีอยู่นิดเดียวเอง ก็คือการไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชายเท่านั้นเอง แต่ถ้าพิจารณาลงไปรายละเอียดของต้นตอแล้วก็ต้องพิจารณามาตั้งแต่เรื่องวัฒนธรรม ค่านิยม การศึกษา กฎหมาย ความยากจน นโยบายของรัฐ มันมีหลายสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องกันมา เริ่มจากการพัฒนาประเทศ จะเห็นว่านโยบายของรัฐบาททุกชุดจะเน้นในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศการพัฒนาประเทศที่แท้จริงต้องพัฒนามนุษย์ทั้งหมด เราจะไปทุ่มพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่ได้ เราต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมายถึงทั้งเด็กสตรีและบุรุษเพื่อที่จะเป็นตัวแทนไปพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ถ้าจะพูดถึงปัญหาสตรีและเด็กก็ต้องพูดถึงปัญหาการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษาให้มากขึ้นเป็นสิ่งดี ผู้หญิงเมื่ออยู่ในระบบการศึกษาจะมีความคิดอ่านมากขึ้น มีความรู้พอที่จะไปประกอบอาชีพอื่นที่ดีกว่าไปเป็นโสเภณี กรณีเด็กก็เหมือนกัน แต่ปัญหาคือเขาเอาเด็กไปส่งโรงเรียนไม่ได้ เพราะการไปอยู่โรงเรียนเท่ากับเป็นการเพิ่มหนี้สิน วมมาดูที่นโยบายของรัฐที่ผ่านมาไม่ชัดเจนในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาสตรีและเด็ก คือเป็นการเขียนลงไปอย่างนั้นเอง แต่ไม่ปฏิบัติก็ไม่มีประโยชน์และก็ไม่มีการส่งเสริมอย่างจริงจัง มันต้องมีงบประมาณ มีหน่วยงานเข้าไปดูแลอย่างจริงจัง” (สัมภาษณ์ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ , 7 พฤศจิกายน 2541)

คำอธิบายของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ เป็นการวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหาของสตรีและเด็ก พร้อมทั้งได้เสนอทางออกสำหรับแนวทางในการพิจารณาแก้ไขให้ทราบกว้าง ๆ ด้วย ศ.ศ.สตรีท่านอื่น ๆ ก็มองปัญหาเรื่องนี้คล้าย ๆ กัน โดยเฉพาะศิริวรรณ ปราศจากศัตรู สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ เติรมประเด็นปัญหาทำให้สามารถพิจารณาในมุมกว้างขึ้นได้ดังนี้

“ปัญหาของสตรีนี้บอกตรง ๆ เลยเราไม่สามารถแก้ไขทั้งหมด เราต้องยอมรับความจริง แต่จะทำอย่างไรให้โสเภณีไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนบางกลุ่ม ปัญหาโสเภณีเราต้องคำนึงถึงหลาย ๆ จุด อย่างบ้านอื่น ๆ ทั่วไปที่เค้ายากจนแต่เขาก็ไม่ได้เป็นโสเภณี ที่อื่นเขายากจนเหมือนกันแต่เด็กก็พอใจที่จะเป็น เพราะอะไร เพราะเขาชอบความสบาย ในประเด็นนี้มันไม่ใช่ปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่อยู่ที่วัฒนธรรม ค่านิยม ที่สังคมยอมรับ อย่างผู้หญิงทางเหนือบางแห่งถ้าเป็นโสเภณีกลับไปบ้านมีผู้ชายยอมแต่งงานด้วย ขอให้มียบ้าน แต่ถ้าเป็นอีสาน ทางใต้บางจุด ถ้าเป็นโสเภณีเขาจับไม่ได้ จะไล่ให้ออกจากบ้าน บางคนเป็นเพราะถูกเศรษฐกิจบังคับก็มี อันนี้รัฐต้องแก้ไขปัญหาคายากจน แต่บางคนที่เป็นเพราะค่านิยมทางสังคมหรือวัฒนธรรมจะแก้ไขอย่างไร เพราะมันเป็นเรื่องยากที่แก้ไขประเด็นนี้ เพราะเขาต้องการสบาย มีบ้าน รถ โทรี ตู้เย็น ให้พ่อแม่ จะเห็นได้ว่าเพื่อแลกกับสิ่งดังกล่าว พ่อแม่เขาถูกลงไปเป็นโสเภณีตั้งแต่เด็ก” (สัมภาษณ์ศิริวรรณ - ปราศจากศัศุ, 19 ตุลาคม 2541)

สำหรับปวีณา หงสกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหารื่องสิทธิสตรีและเด็กไว้ดังนี้

“สำหรับประเทศไทยแล้ว ต้องยอมรับว่ายังไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาของสตรีและเด็กเท่าที่ควร ต่างจากเมืองนอก อย่างสหรัฐอเมริกาที่ประธานาธิบดีของเขา ลงมาเล่นเองเลย เป็นการให้ความสำคัญ แล้วทุกคนก็จะเบนความสนใจมาความเป็นจริงของปัญหาสิทธิสตรีและเด็กในสังคมไทยนั้น ต้องเริ่มนับกันตั้งแต่สถาบันครอบครัว ปัญหาโสเภณีส่วนหนึ่งมีรากเหง้ามาจากการที่ครอบครัว พ่อแม่ ไม่ค่อยดูแลเอาใจใส่ลูก เริ่มเป็นปัญหาครอบครัวถูกลามกลายเป็นปัญหาของสังคม หรืออย่างเรื่องค่านิยมของสังคมไทยก็เป็นสาเหตุของปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะปัญหาโสเภณีที่คนในสังคมยอมรับอาชีพดังกล่าว พบมามากมายที่ผู้หญิงยอมขายตัว เพราะเห็นเพื่อนหรือคนรู้จักทำอยู่ก่อน มองว่าเป็นเรื่องปกติอีกทั้งยังได้เงินมาใช้หรือช่วยเหลือครอบครัวทางบ้านได้อย่างไม่ลำบาก ในเมื่อคิดกันแบบนี้ ปัญหาโสเภณีก็จะนับทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น” (นิตยสาร คิฉัน , สิงหาคม 2541 : 130 – 145)

คำอธิบายของ ศิริวรรณ ปราศจากศัตรู และปวีณา หงสกุล เกี่ยวกับปัญหาเรื่อง
ของโสเภณีนอกจากที่ร.ลติดา ฤกษ์ตำราญ ได้กล่าวไปแล้วนั้น สาเหตุหนึ่งที่มีความสำคัญคือ
เรื่องค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมการบริโภคที่ต้องการเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรง
ชีวิต ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน ประการต่อมาเมื่อ ศ.ส.สตรีมีความเข้าใจต่อ
ปัญหาคังกล่าวอย่างนี้แล้ว จะมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาคังหรือแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาคัง
ในฐานะตัวแทนของสตรีเทศอย่างไร

สำหรับบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีต่อการพิจารณาแก้ไขปัญหาคัง
สตรีและเด็ก เพื่อที่จะสนองตอบในฐานะที่ตนเป็นตัวแทนของสตรีเทศนั้น ศ.ส.สตรีจะมีวิธีการแก้
ไขปัญหาคังอย่างไร และมีอุปสรรคปัญหาคังอะไรบ้าง ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรจังหวัดพะเยา ได้อธิบายให้ทราบวาคัง

“ปัญหาสิทธิสตรีนั้นจริง ๆ แล้วไม่ได้มีเพียงแค่วางเรื่องสตรีและเด็กเท่านั้น หากแต่
ยังรวมถึงคนชรา ผู้สูงอายุและคนพิการอยู่ด้วย อย่างคนในพรรคประชาธิปัตย์
หลายคนก็ได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นท่านชวน หลีกภัย ท่านก็ค่ว
ผู้เพื่อเรื่องนี้มาตลอด หรือท่านจะอาบิมง โตะตาหยง ปัญหาคังเกี่ยวกับสิทธิสตรี
ดิฉันได้พยายามแก้ไขปัญหาคังและดำเนินการผลักดันมาตลอด ในแง่การกำหนด
นโยบายที่พยายามแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายสถานบริการ กฎหมายควบคุม
คุมสื่อลามก สิ่งพิมพ์อนาจาร กฎหมายรับรองสถานภาพแม่ชีย และที่สำคัญกำลัง
ผลักดันให้มีคณะกรรมการพัฒนาสังคมประจำอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลทั่ว
ประเทศ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้รับนโยบายและกำลังดำเนินการอยู่ เกี่ยวกับ
บทบาทในองค์กรสตรีต่าง ๆ นั้น ตอนนี้ก็เป็นประธานมูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาค
เหนือ ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อพยายามแก้ไขปัญหาคังโสเภณีเด็ก ซึ่งเด็กผู้หญิงที่เป็นกลุ่ม
เสี่ยงที่มีถูกนำไปล่อลวงให้เป็นโสเภณีเล็กก็คือ เด็กนักเรียนหญิงที่จบชั้น ป.6
แล้วไม่มีโอกาสเรียนต่อชั้น ม.1 ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก จึงได้จัดตั้งกองทุน
สำหรับให้เป็นทุนการศึกษาและฝีกอาชีพแก่เยาวชนสตรีในภาคเหนือที่ค่ว
โอกาสเหล่านั้น โดยมีกิจกรรมในแต่ละปี เช่น การจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ
โครงการจักรยานขี่เรียน การจัดหอพักพร้อมอาหารสำหรับนักเรียน การฝีก
อาชีพเพื่อการมีรายได้อะหว่างเรียน ซึ่งตอนนี้ก็ได้มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ค่ว
เนื่องอย่างสม่ำเสมอ (สัมภาษณ์ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ , 14 มกราคม 2542)

จากคำอธิบายของลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ทำให้ทราบถึงบทบาทของ ส.ส.สตรี เกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็กดังนี้ ในส่วนของบทบาทในสภา ลดาวัลย์-วงศ์ศรีวงศ์ได้พยายามเสนอนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้มีผลเป็นกฎหมายและสามารถบังคับใช้ในการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็กได้อย่างจริงจัง ส่วนบทบาทนอกสภาซึ่งเป็นบทบาทที่ ส.ส.สตรี แสดงออกในทางสังคมนั้น ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มตัวในฐานะประธานมูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ ซึ่งเป็นองค์กรที่แก้ไขปัญหเกี่ยวกับโสเภณีเด็กโดยตรง ซึ่งก็สามารถแก้ไขปัญหโสเภณีเด็กได้อย่างถูกต้อง ตรงตามเป้าหมาย และบังเกิดได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีต่อการแก้ไขปัญห สิทธิสตรี และเด็กในความเห็นของ ปวีณา หงสกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

“ปัญหเรื่องสตรี เด็กและผู้สูงอายุที่มีอยู่ในสังคมไทยนั้น เป็นปัญหที่เปราะบางมาก คิดันทราบเพราะสัมผัสกับปัญหเหล่านี้มาตลอด จริง ๆ แล้วคิดันสนใจเรื่องเด็กตั้งแต่ก่อนเข้ามารับเลือกตั้งแล้ว พอมาเป็น ส.ส.ก็เข้ามาอยู่ในกรรมการเขาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ก็จะเข้าไปประชุมกับสำนักงานส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ศยช.) และเป็นอนุกรรมการในสำนักงานส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ ซึ่งตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่เราองภาพว่าการทำงาน ถ้าเราจะแก้ไขปัญห สิ่งที่เป็นอุปสรรคอย่างมากคือ พอเปลี่ยนรัฐบาลนโยบายก็เปลี่ยนอีกแล้ว และการติดตามก็ไม่มี การประสานงานก็ไม่มี หน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติเขารู้งาน แต่เขาไม่มีอำนาจ ส่วนคนมีอำนาจกลับไม่รู้งาน พอมีปัญหเกิดขึ้นก็มีการหยิบยกขึ้นมาพูดกันตามกระแส แต่หลังจากนั้นก็เก็บเข้าดินชัก ซึ่งตรงนี้คือปัญห ถ้ามองกันอย่างตามตรงแล้ว กลุ่มที่มีบทบาทอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหเรื่องสตรีและเด็กก็คือ องค์กร NGO ต่าง ๆ มูลนิธิผู้หญิง ซึ่งตรงนั้นทำให้คิดได้ว่าเราไม่ได้ทำในบทบาทของ ส.ส.ก็ได้ เราทำในบทบาทประชาชนที่มาร่วมประชาชนด้วยกัน ก็ทำได้ ไม่ใช่ว่าฉันมาเป็น ส.ส.แล้วฉันมาทำ ไม่ใช่ ถึงแม้ไม่ได้เป็น ส.ส.ก็ต้องยื่นหยัดทำงานนี้ตลอดไป และตอนนี้เรามีสำนักงานคอยช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยรับเรื่องรวบรวมข้อมูล มีทำส่วนตัวเลขนะ ทุกวันจะมีจดหมายเข้ามา เดือนนึงรวมแล้วร้อยกว่าฉบับ เราจะมีเจ้าหน้าที่คอยคัดเลือกกว่าเรื่องไหนไม่ได้รับความเป็นธรรม โคนข่มขืนก็มี เด็กหาย

ก็เยอะ คนมาร้องทุกข์หรือร้องเรียนขอความเป็นธรรม เราก็จะทำหนังสือไปถึงผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้กำกับฯ ถ้าเรื่องไหนเป็นเรื่องเร่งด่วน หรือเรื่องที่อาจเกิดอันตรายต่อสตรีและเด็ก เราก็จะโทรไปหาก่อนแล้วค่อยทำหนังสือตามไป (นิตยสารคดีฉัน , สิงหาคม 2541:140- 141)

ความคิดเห็นของปวีณา หงสกุล ทำให้ทราบถึงบทบาทในการแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิสตรีและเด็ก คือ 1) บทบาทในสภาในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งเธอได้มีโอกาสเป็นกรรมาธิการเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และเป็นอนุกรรมการในสำนักงานส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ และ 2) บทบาทนอกสภาในฐานะประชาชน ซึ่งได้ตั้งสำนักงานคอยรับเรื่องราวร้องทุกข์ในปัญหาที่เกี่ยวกับสตรีและเด็ก โดยบทบาททั้งสองดังกล่าวปวีณา หงสกุล ได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทในสภานั้นไม่สามารถทำได้เต็มที่ เนื่องจากนโยบายต่าง ๆ จะเปลี่ยนไปเมื่อเปลี่ยน รัฐบาล ทำให้เห็นนโยบายสะดุด ไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานและการติดตาม ดังนั้นเธอจึงมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาด้วยการใช้บทบาทนอกสภา นั่นคือการตั้งสำนักงานของตัวเองขึ้นมา เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิสตรีและเด็กในสังคม โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถเข้าถึงปัญหา ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสังคม และสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ ทั้งนี้โดยอาศัยการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องหรือข้าราชการที่รับผิดชอบ

เกี่ยวกับประเด็นเดียวกันนี้ ธลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้อธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

“ปัญหาสิทธิสตรีและเด็กนั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคนมากกว่า แต่โดยทั่วไปไม่มีการรวมตัวกัน การทำงานร่วมกันจะอยู่ในรูปกรรมาธิการมากกว่า และอีกอย่างไม่ได้มาเป็นกรรมาธิการชุดนี้ (คณะกรรมการกิจการสตรีและเยาวชน) พร้อมกันหมด เพราะฉะนั้นบทบาทในเรื่องนี้ก็คิดว่าเราจะให้ความช่วยเหลือต่อกรรมาธิการในการสัมมนา, เคลื่อนไหว, การลงชื่อ เพื่อที่จะแก้ไข พ.ร.บ.ที่เกี่ยวกับสตรี เด็กและเยาวชน จะมีการให้ความเห็นร่วมกัน แต่การที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างจริงจังนั้นจะเป็นผลงานของคนที่ทำให้ความสนใจและตั้งใจทำงานในบทบาทส่วนตัวของแต่ละคนข้างนอกมากกว่า” (สัมภาษณ์ คร.ธลิตา ฤกษ์สำราญ , 7 พฤศจิกายน 2541)

ก่อนว่า ศ.ส.ศตริ มีปัจจัยกำหนดในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างไร ก็จะไม่สามารถทำความเข้าใจได้ว่าทำไมศ.ส.ศตริจึงมีบทบาทในสภาตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญน้อยกว่าบทบาทนอกสภา อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเข้าไปในรายละเอียดก็สามารถเข้าใจว่า การที่บทบาทในสภาของ ศ.ส.ศตริมีน้อยนั้น มีสาเหตุหลายประการ เช่น ในกรณีของการตั้งกระทู้ถามนั้นมีข้อจำกัดคือต้องเสียเวลานาน จึงไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนเร่งด่วนของประชาชนได้ทันทั่วทั้งที่ และอีกประการหนึ่งเป็นเรื่องของมารยาททางการเมืองที่ต้องให้เกียรติกับรัฐมนตรี เพราะการตั้งกระทู้ถามนั้นเท่ากับเป็นการประจานการบริหารงานของรัฐมนตรี จะทำให้เกิดความรู้สึกเสียหน้า ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันมากสำหรับสังคมไทย แต่หากว่าการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนเมื่อ ศ.ส.ศตริไม่สามารถจะทำหน้าที่ตามบทบาทที่กำหนดในรัฐธรรมนูญได้ ก็จะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีการติดต่อกับหรือทำหน้าที่ขอความช่วยเหลือถึงรัฐมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อธิบดี และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งสามารถที่จะแก้ไขปัญหาคได้อย่างรวดเร็วและดีกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในกรณีของการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น ศ.ส.ศตริมีบทบาทจำกัด ทั้งนี้เป็นเพราะประการแรก การเสนอร่าง พ.ร.บ. นั้นจะต้องเป็นมติของพรรค ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกในพรรคจะเป็นบุรุษซึ่งมักจะไม่ให้ความสนใจ และไม่ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการเสนอร่างกฎหมายที่ ศ.ส.ศตริสนใจและต้องการผ่านเป็นกฎหมายมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ นอกจากนี้การที่ ศ.ส.ศตริได้รับเลือกตั้งเข้ามาทำงานน้อยและกระจัดกระจายอยู่ตามพรรคต่าง ๆ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะร่วมมือทำงานกันได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะการเสนอกฎหมายนั้นจะกระทำซ้ำพรรคไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อ ศ.ส.ศตริไม่สามารถแสดงบทบาทในสภาได้ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดดังกล่าว แต่ความจำเป็นในการสนองตอบความต้องการของประชาชนยังคงมีอยู่เช่นเดิม ดังนั้นเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชน ศ.ส.ศตริจึงดำเนินถึงบทบาทภายนอกสภาเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาคทางสังคมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและแท้จริง ถ้า ศ.ส.ศตริ สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้นั้นก็หมายความว่า ศ.ส.ศตริ ประสบความสำเร็จในบทบาทและหน้าที่ในทางการเมือง และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมืองของ ศ.ส.ศตริแล้ว ปรากฏว่า "คุณสมบัติพิเศษ" ซึ่งเป็นคุณสมบัติ ของ ศ.ส.ศตริ ได้มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จดังกล่าว เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน การอ่อนน้อมถ่อมตน หรือแม้กระทั่งการมีรูปร่าง หน้าตาที่สวยงาม ดึงดูดความสนใจ ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการเข้าไปติดต่อกขอความช่วยเหลือจากรัฐมนตรี อธิบดีหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น เพราะฉะนั้นจากข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น สามารถที่จะพิสูจน์ได้ตรงตามสมมุติฐานการศึกษาข้อที่ 1 คือ คุณสมบัติพิเศษของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จใน

การแสดงบทบาททางการเมือง และเมื่อได้พิจารณาบทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรีต่อประเด็น การแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินเกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็กแล้ว พบข้อเท็จจริงว่า ส.ส.สตรีนั้นไม่สามารถที่จะ แสดงบทบาทในสภาอันได้แก่ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ และการเสนอร่าง พ.ร.บ. ในการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินได้มากนัก ซึ่งมีเหตุผลประการเดียวกันกับที่ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น ดังนั้น ส.ส.สตรีที่มีความสนใจในการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินจึงหันไปแสดงบทบาทนอกสภา ซึ่ง ส.ส.สตรีมี โอกาสแสดงความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินได้อย่างจริงจัง และบังเกิดผลเป็น รูปธรรม ปรากฏต่อสายตาสาธารณชนได้มากกว่า ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการประสานงานกับ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การเป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กรภาคเอกชน (NGO) การเป็นตัวกลาง ในการคอยรับเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ หรือการดำเนินบทบาทอย่างเต็มตัวในชมรมหรือมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พบว่า ส.ส.สตรีสามารถแสดงบทบาททางค่านี้อย่างบังเกิดผลได้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจากข้อเท็จจริงดังกล่าวสามารถที่จะพิสูจน์ได้ตรงตามสมมุติฐาน ข้อที่ 2 คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่ อาศัยบทบาททางสังคมเป็นหลักในการแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิสตรี